

Vrijwilligerswerk- en mantelzorgbeleid Lochem 2012-2015

Lochem ondersteunt en Lochem is actief!

Dit beleidsplan is opgesteld in het kader van het Uitvoeringsplan 2010 van het Beleidsplan WMO 2009-2012

Inhoudsopgave	
Inhoudsopgave	3
Leeswijzer	
Status van het beleidsplan	5
Samenvatting	7
Hoofdstuk 1 Achtergrond	9
1.1 Historie	9
1.2 Huidige activiteiten op het gebied van vrijwilligerswerk	9
1.3 Huidige activiteiten op het gebied van mantelzorg	10
1.4 Andere beleidsterreinen	10
Hoofdstuk 2 Gewenst resultaat	11
Hoofdstuk 3 Visie en uitgangspunten	13
3.1 Doel en visie van de WMO, vertaald naar prestatieveld 4	14
3.2 Definities	14
3.3 Uitgangspunten	15
3.4 Rollen & verantwoordelijkheden	16
Hoofdstuk 4 Actuele ontwikkelingen	19
Hoofdstuk 5 Hoe ziet vrijwillige inzet er in Lochem uit?	21
5.1 Onderzoeksopzet en uitvoering	21
5.2 Vrijwilligers	21
5.3 Mantelzorgers	22
Hoofdstuk 6 Doelstellingen	23
6.1 Vrijwilligers	23
6.2 Mantelzorgers	23
Hoofdstuk 7 Financiën	25
Bijlagen	
- Conclusies en aanbevelingen rapport inventarisatie vrijwilligerswerk en mantelzorg	27

Leeswijzer

Met dit beleidsplan wil de gemeente Lochem een nieuwe impuls geven aan de ondersteuning van vrijwilligers en mantelzorgers in de gemeente. De visie en ambities van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning worden beschreven vanuit het perspectief van vrijwilligers en mantelzorgers en tevens worden de doelstellingen op hoofdlijnen neergezet. Na vaststelling van dit plan wordt een uitvoeringsplan opgesteld. Hierin staan de concrete acties benoemd. Dit traject staat gepland voor voorjaar 2011. Het college van burgemeester en wethouders stelt het uitvoeringsplan vast.

Hoofdstuk 1 beschrijft de historie en huidige activiteiten in Lochem op het gebied van vrijwilligerswerk en mantelzorg en de beleidsterreinen die relevant zijn in dit verband. In hoofdstuk 2 staat beknopt beschreven wat wij als gewenst resultaat zien van dit beleidsplan. De visie, uitgangspunten en rollen die gehanteerd worden bij het opstellen van dit beleidsplan leest u in hoofdstuk 3. Hoofdstuk 4 beschrijft de actuele ontwikkelingen in Nederland die relevant zijn voor of betrekking hebben op vrijwilligerswerk en mantelzorg. De gemeente Lochem heeft een onderzoek uitgevoerd naar de stand van zaken van het vrijwilligerswerk en mantelzorg in Lochem. In hoofdstuk 5 staat beschreven wat dit onderzoek "Inventarisatie en behoeftepeiling vrijwilligerswerk en mantelzorg in Lochem" opgeleverd heeft. Dit onderzoek dient als een onderlegger voor het voorliggende beleidsplan. De doelstellingen die de gemeente Lochem opgesteld heeft, kunt u lezen in hoofdstuk 6. Hoofdstuk 7, Financiën, laat zien met welke middelen de gemeente deze doelstellingen wil behalen. Als bijlage zijn de conclusies en aanbevelingen van het rapport "Inventarisatie en behoeftepeiling vrijwilligerswerk en mantelzorg in Lochem" bijgevoegd. Het volledige rapport is op de website van de gemeente Lochem, www.lochem.nl, te vinden.

Samenvatting

De gemeente Lochem heeft vrijwilligerswerk en mantelzorg al lange tijd op haar agenda staan. Zowel in de voormalige gemeente Lochem als in de voormalige gemeente Gorssel waren er allerlei initiatieven en overleggen. Zo zijn er al lange tijd een steunpunt Mantelzorg en een steunpunt Vrijwilligers (ook wel Vrijwilligerscentrale genoemd.) Met de invoering van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning in 2007 gaf de overheid de gemeentes formeel de opdracht mantelzorgers en vrijwilligers te ondersteunen bij hun activiteiten. Met dit beleidsplan voldoet de gemeente Lochem aan haar wettelijke plicht en daarbij wil de gemeente Lochem een nieuwe impuls geven aan de ondersteuning van vrijwilligers en mantelzorgers in de gemeente Lochem.

We willen op een effectieve, efficiënte manier invulling geven aan prestatieveld 4 van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning. Vrijwilligerswerk is een vliegwiel om burgers te activeren en verantwoordelijkheid te geven voor maatschappelijk belang, in het licht van Anders kijken, anders doen (de veranderende rol van de lokale overheid). Met het ondersteunen van mantelzorg en informele zorg kan de steeds groter wordende vraag naar professionele zorg naar beneden omgebogen worden. Dit beleidsplan bepaalt aan de hand van ambities, uitgangspunten en rollen de doelstellingen. In een uitvoeringsplan worden deze daarna voorzien worden van concrete acties.

Het gaat goed met het vrijwilligerswerk in Lochem! Er zijn relatief veel mensen actief en het bloeiende verenigingsleven weerspiegelt dat. Een ruwe schatting op basis van de antwoorden op de enquête is dat er wekelijks minstens 44.000 uren vrijwilligerswerk gedaan wordt in Lochem. Ongeveer 11.000 vrijwilligers zijn actief.

Op basis van landelijke gegevens kan een schatting gemaakt worden van het aantal mantelzorgers in de gemeente Lochem. Ongeveer 19% van de volwassenen is mantelzorger, dat komt neer op 2.100 volwassenen in Lochem. Van deze groep voelt ongeveer 11% zich zwaar- of overbelast. Dat zijn ongeveer 231 mensen. De vergrijzing, waarmee de al grijze gemeente Lochem in de nabije toekomst te maken krijgt, kan voordelen hebben, wanneer fitte ouderen beschikbaar komen voor vrijwilligerswerk en mantelzorg.

Mogelijk omdat de gemeente Lochem al langer een grijze gemeente is, is de lokale infrastructuur van steunpunten en professionele en vrijwillige organisaties al heel sterk verankerd in de Lochemse samenleving.

Op basis van deze gegevens willen we de volgende ambities realiseren voor vrijwilligerswerk en mantelzorg:

- 1) Meer vrijwillige inzet
- 2) We willen mantelzorgers en vrijwilligers ondersteunen bij hun vrijwillige inzet

Daarbij kiezen we de volgende uitgangspunten:

- 1) vrijwillige inzet komt uit mensen zelf; de gemeente wil faciliteren
- 2) mensen benutten hun eigen kracht eerst
- 3) ondersteunen is nodig wanneer de eigen kracht van mensen ontoereikend is
- 4) het ondersteuningsaanbod moet aan eisen voldoen
- 5) we richten ons op kwetsbare groepen en op initiatiefrijke burgers
- 6) als er meer vrijwillige inzet is, kan de gemeente mensen loslaten, zonder ze te laten vallen
- 7) als meer mantelzorgers hun inzet op goede wijze lang volhouden, wordt er minder dure zorg gevraagd

We kiezen de volgende de rol van de gemeente in de ondersteuning van vrijwilligers en mantelzorgers:

- 1) opdrachtgever en subsidiegever aan steunpunten vrijwilligers en mantelzorg
- 2) opdrachtgever en financierder makelaar Maatschappelijke stage
- 3) regievoerder op ondersteuningsaanbod aan vrijwilligers en mantelzorgers waarbij de steunpunten spilfunctie hebben

We kiezen de volgende doelstellingen:

vrijwilligers:

- 1) Versterken van het Lochemse 'sociaal kapitaal'
 - a. Waarderen
 - b. Ondersteunen en faciliteren, van vrijwilligers en verenigingen
 - c. Werven van nieuwe vrijwilligers
- 2) Verbeteren van rendement van huidige lokale infrastructuur
 - a. Netwerk uitbreiden en versterken
 - b. Organiseren backoffice voor de steunpunten zodat voor elke vraag een oplossing gevonden kan worden via de backoffice

mantelzorgers:

- 1) Voorkomen overbelasting mantelzorgers
 - a. Ondersteunen
- 2) Vergroten bewustwording van mantelzorg en mantelzorgers
 - a. Communicatieplan opstellen om regelmatig aandacht te besteden aan mantelzorg

Het huidige budget voor ondersteuning willen we behouden. Het bedrag van € 10.000 dat de gemeenteraad jaarlijks uittrekt voor nieuw beleid voor ondersteuning van vrijwilligerswerk en mantelzorg willen we inzetten voor de uitvoering van dit beleid. We willen nog eens € 15.000 extra beschikbaar stellen om te investeren in vrijwilligerswerk in het kader van Anders kijken, anders doen.

Hoofdstuk 1 Achtergrond

Dit beleidsplan ontstaat niet uit het niets en bevindt zich evenmin in een vacuüm. In dit hoofdstuk geven we een beknopt overzicht van de historie van deze nota, de huidige activiteiten op het gebied van mantelzorg en vrijwilligerswerk en de beleidsterreinen die een relatie hebben met de thema's vrijwilligerswerk en mantelzorg.

1.1 Historie

Het collegeakkoord dat in het voorjaar van 2010 opgesteld is, benadrukt hoe belangrijk de gemeente participatie en een sterke civil society vindt. De inzet van vrijwilligers en mantelzorgers noemt het college 'van onschatbare waarde'.

Dit komt niet uit het niets; de gemeente Lochem heeft vrijwilligerswerk en mantelzorg al lange tijd op haar agenda staan. Zowel in de voormalige gemeente Lochem als in de voormalige gemeente Gorssel waren er allerlei initiatieven en overleggen. In 2002 is het vrijwilligerssteunpunt Lochem opgericht, als onderdeel van welzijnsstichting De Garve met subsidie van de gemeente Lochem. Hier kunnen inwoners terecht met vragen over vrijwilligerswerk of met hun wens om vrijwilligerswerk te doen of vrijwilligers te vinden voor activiteiten. Ook is het mantelzorgsteunpunt al een geruim aantal jaren in werking. Dit is onderdeel van de Stichting Ouderenwerk Lochem (SOL). Zowel in oud-Gorssel als in oud-Lochem was al een mantelzorgsteunpunt actief. Na de herindeling ontstond de SOL en werden beide steunpunten één. Mantelzorgers worden door de SOL ondersteund op gebied van emotionele begeleiding, regelgeving, informatie en advies.

Landelijk is in 2004 de Tijdelijke Stimuleringsregeling Vrijwilligerswerk opgestart. De gemeente Lochem nam hieraan deel voor de verdere professionalisering van het vrijwilligerssteunpunt. De beleidsbrief "Voor Elkaar": van staatssecretaris Bussemaker geeft voor de jaren 2008-2011 een nieuwe impuls aan gemeentelijk vrijwilligers- en mantelzorgbeleid door basisfuncties op te stellen.

Met de invoering van Wet Maatschappelijke Ondersteuning in 2007 heeft de overheid de gemeentes formeel de opdracht te geven mantelzorgers en vrijwilligers te ondersteunen bij hun activiteiten. In het najaar 2009 heeft de gemeente Lochem het beleidsplan WMO vastgesteld. Hierin zijn vier uitvoeringsjaren aangewezen. Het opstellen van vrijwilligerswerk- en mantelzorgbeleid is in het eerste uitvoeringsjaar ingepland vanwege het belang dat de gemeenteraad aan de ondersteuning van vrijwilligers en mantelzorgers hecht.

Vanaf het schooljaar 2010-2011 is het voor iedere leerling van het voortgezet onderwijs verplicht vrijwilligerswerk te verrichten, de zogeheten maatschappelijke stage. Eind 2010 is een wetsvoorstel naar de Tweede Kamer gestuurd om het aantal uur voor ieder schooltype op minimaal 30 uur vast te stellen. De financiering loopt via gemeenten en scholen en zal de komende jaren voortgezet worden. De gemeente Lochem zet het geld in om de makelaar maatschappelijke stage van te betalen. Het doel van die makelaarsfunctie is het helpen van leerlingen bij het vinden van een stageplek, als dat niet zelf lukt. Daarnaast helpt de makelaar organisaties bij het bedenken en inrichten van een stageklus. Ten derde moet de maatschappelijke stage bevorderen dat "de jongere van nu de vrijwilliger van de toekomst wordt".

In de toekomst zal er wellicht een rol voor de gemeente zijn voor het verplicht uitvoeren van vrijwilligerswerk door mensen met een uitkering (Wet Werk en Bijstand, Wet Sociale Werkvoorziening en Wet Arbeidsongeschikte Jongeren). Omdat nog onduidelijk is welke consequenties dit heeft, wordt dit niet opgenomen in dit beleidsplan. Ook de verdergaande decentralisatie van de AWBZ zal consequenties hebben voor de taken van de gemeente. Omdat ook hier niet te voorspellen is welke beslissingen op rijksniveau genomen zullen worden, kan de gemeente hier niet op anticiperen. Echter, de landelijke tendens is zichtbaar dat er nog meer dan nu een beroep gedaan wordt op mantelzorgers en vrijwilligers. Met dit laatste gegeven wordt in dit beleidsplan bewust rekening gehouden.

1.2 Huidige activiteiten op het gebied van vrijwilligerswerk

Vrijwilligerssteunpunt Lochem (onderdeel van SCW Gorssel) voert de volgende taken uit:

- ondersteunen vrijwilligers, vrijwilligersgroepen en –organisaties
- matchen van vraag en aanbod in vrijwilligerswerk
- in overleg met de gemeente aangeven welke trends zij signaleren ten aanzien van vrijwilligerswerk
- behartigen belangen van vrijwilligerswerk

- stimuleren en activeren van nieuwe doelgroepen voor vrijwilligerswerk
- promoten vrijwilligerswerk

Verder stimuleert de gemeente Lochem vrijwilligers binnen het huidige beleid, door het verstrekken van subsidies. Het gaat dan om verschillende culturele en sportverenigingen, het ouderen- en jongerenwerk, het peuterspeelzaalwerk, het bibliotheekwerk, dorpsraden en andersoortige verenigingen waar veel vrijwilligers bij betrokken zijn. Door deze subsidies kunnen vele verenigingen blijven bestaan.

Sinds voorjaar 2010 is er voor de gemeente Lochem een makelaar Maatschappelijke stage actief. Zij ondersteunt het Staring College bij het vinden van stages voor hun leerlingen. De organisaties die een stageplaats willen aanbieden, worden door de makelaar ondersteund bij het inrichten van de klus en de begeleiding.

1.3 Huidige activiteiten op het gebied van mantelzorg

Steunpunt mantelzorg (onderdeel van Stichting Ouderenwerk Lochem) voert de volgende taken uit voor de leeftijdsgroep 55+:

- geven van emotionele steun
- geven van praktische ondersteuning
- geven van informatie en advies en verwijzing/bemiddeling naar respijtzorg
- deskundigheidsbevordering
- signalering en beleidsadvies
- behartigen van belangen en vergroten van bekendheid van mantelzorg
- ondersteuning zorgvrijwilligers

Regionaal voert VIT Oost-Gelderland de volgende taken uit:

- vergroten van herkenning en erkenning van mantelzorgers
- ondersteunen zorgvrijwilligersorganisaties
- respijtzorg
- regionaal informatie- en documentatiecentrum
- scholing van mantelzorgers en zorgvrijwilligers

1.4 Andere beleidsterreinen

Vrijwillige inzet is een middel op allerlei gebieden om activiteiten uit te voeren. Vrijwilligers zijn dan ook in zeer uiteenlopende sectoren actief. Dat betekent dat op veel beleidsterreinen van de gemeente de inzet van vrijwilligers een rol speelt. In deze paragraaf sommen we kort op welke beleidsterreinen relevant zijn voor deze beleidsnota. We beschouwen de contacten die de gemeente heeft met vrijwilligers en mantelzorgers als een kans om hen te bereiken en hen actief in contact te brengen met de steunpunten. Wanneer er initiatieven van vrijwilligers bekend worden via die contacten, dan willen we deze aan ondersteuning van het vrijwilligerssteunpunt verbinden.

Hieronder vindt u een niet-uitputtend overzicht van beleidsterreinen van de gemeente Lochem waarbinnen vrijwilligers actief (kunnen) zijn, of waarbinnen contacten zijn met mantelzorgers:

Zorg en gezondheid

Ouderenzorg
Sport
Speelruimte

Welzijn

Ontmoeting
Sociale activering
Armoede en minima

Cultuur

Bibliotheeken
Recreatie
Subsidieverlening aan culturele organisatie

Belangengroeperingen

Burgerparticipatie en dorpsraden

Onderwijs en opvoeding

Maatschappelijke stages
Jeugd
Centrum voor Jeugd en Gezin
Onderwijs

Natuur, milieu en (leef-)omgeving

Beheer openbaar groen en openbare ruimte
Afval
Milieu en energie
Wijken
Verkeer

Hoofdstuk 2 Gewenst resultaat

Het gewenste resultaat van dit beleidsplan is: “Op een effectieve, efficiënte manier invulling geven aan prestatieveld 4 van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning, door met de beschikbare middelen zoveel mogelijk burgers te laten meedoen.” Vrijwilligerswerk is een vliegwiel om burgers te activeren en verantwoordelijkheid te geven voor maatschappelijk belang, in het licht van Anders kijken, anders doen (de veranderende rol van de lokale overheid). Met het ondersteunen van mantelzorg en informele zorg kan de steeds groter wordende vraag naar professionele zorg naar beneden omgebogen worden. Dit beleidsplan bepaalt de doelstellingen die in een uitvoeringsplan voorzien worden van concrete acties”.

Hoofdstuk 3 Visie en uitgangspunten

In dit hoofdstuk geven we aan welke visie en uitgangspunten we hanteren bij het opstellen van het beleid. De wettelijke verplichting om vrijwilligers en mantelzorgers te ondersteunen, heeft de gemeente met de komst van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) in 2007 gekregen. De rol van vrijwilligers is nog belangrijker geworden als gevolg van de invoering van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo). In de Wmo wordt een appèl gedaan op de eigen verantwoordelijkheid van burgers om zoveel mogelijk voor elkaar te zorgen. De Wmo gaat uit van zelfredzaamheid van inwoners. De burger zal, bij de aanpak van zijn of haar hulpvraag, eerst een beroep moeten doen op zijn of haar omgeving. Als gemeente hebben we de plicht vrijwilligers en mantelzorgers te ondersteunen. Die plicht vullen we in door aan de voorkant de omstandigheden te optimaliseren. Dit zal er toe leiden dat het beroep, en daarmee verband houdend de druk, op vrijwilligers zal toenemen. En dat in een tijdsgewricht waarin het steeds moeilijker wordt om vrijwilligers te vinden of te behouden. De gemeente Lochem wil dan ook zuinig zijn op haar vrijwilligers. Er zullen daarom stimulerende en voorwaardenscheppende maatregelen getroffen moeten worden om meer vrijwilligers te werven en om de huidige vrijwilligers te behouden. Anders geformuleerd: Hoe maakt de gemeente het haar vrijwilligers aantrekkelijk zodat zij hun werk langer en met plezier kunnen blijven doen en waarbij waar mogelijk het aantal vrijwilligers kan groeien?

De gemeente Lochem heeft in 2009 een visie en ambities voor de WMO opgesteld. Omdat de WMO een parapluwet is, hanteren we voor het beleid vrijwilligerswerk en mantelzorg de visie en ambities uit het Wmo-beleidsplan.

Gemeente Lochem heeft als visie ten aanzien van de WMO:

Meedoen en het samen doen:

Alle inwoners van Lochem, ongeacht leeftijd, beperkingen en problemen, moeten volwaardig meedoen in en aan de samenleving. Samen met de bewoners en de maatschappelijke en uitvoerende organisaties werkt de gemeente aan het vergroten van de participatie en de zelfredzaamheid van mensen en de leefbaarheid en de sociale samenhang in de kernen.

De Lochemse ambities zijn:

Lochem wil een actieve gemeente zijn waarin mensen zich in staat en uitgenodigd voelen om zelfstandig te functioneren en deel te nemen aan de samenleving. Wij vragen actief burgerschap van onze inwoners en zorgen daarbij voor goede randvoorwaarden.

Lochem wil een ondersteunende gemeente zijn waar de burgers die ondersteuning nodig hebben, een beroep kunnen doen op een goed afgestemd pakket van producten en diensten.

De primaire verantwoordelijkheid voor 'meedoen' ligt bij mensen zelf. Gelukkig verloopt 'meedoen' bij grofweg 80 % van de mensen zonder problemen. Soms gebeurt het echter dat het niet probleemloos verloopt. We willen graag dat mensen in dat geval het eerst een beroep doen op hun eigen netwerk van familie en vrienden. Als het nodig is, kan ook vrijwilligerswerk een oplossing bieden, of algemene voorzieningen die er zijn, zoals activiteiten in een buurthuis. Idealiter worden professionele cq. individuele voorzieningen pas ingezet wanneer de problematiek niet met eigen mogelijkheden, vrijwillige inzet of collectieve algemene voorzieningen voldoende beantwoord kan worden. Als gemeente willen we onze compensatieplicht invullen door mensen te helpen 'aan de voorkant', dus bij het inzetten van hun eigen mogelijkheden, invoeren van vrijwillige inzet of toeleiding naar algemene voorzieningen.

In het Wmo-beleidsplan staat dat de inzet van vrijwilligers en mantelzorgers de groeiende vraag naar individuele voorzieningen naar beneden kan ombuigen. Dit is een belangrijk effect omdat er een noodzaak is om slimmer om te gaan met bestaande budgetten en voorzieningen (Anders kijken, anders doen).

3.1 Doel en visie van de WMO, vertaald naar prestatievelde 4

De WMO draait om participatie, meedoen in de samenleving. Vrijwilligerswerk en mantelzorg zijn opgenomen in de WMO, omdat zij bij participatie meerdere belangrijke functies hebben.

Visie: Meedoen en het samendoen

Mantelzorgers en vrijwilligers doen door hun vrijwillige inzet volop mee aan de samenleving.

Mantelzorg en vrijwilligerswerk zijn prachtige manieren om mee te doen aan de samenleving. Het is participatie in optima forma! Mensen willen iets voor elkaar te betekenen. Die wens kan gestoeld zijn op diverse gevoelens: informele inzet geeft een prettig gevoel van nuttig/nodig zijn; het geeft plezier; men doet nieuwe vaardigheden of kan juist eigen kennis overdragen. Mantelzorg wordt vaak gegeven vanuit een gevoel van: "Dat doe je voor elkaar."

Door mantelzorgers en vrijwilligers kunnen andere mensen actief zijn.

Vrijwilligers organiseren activiteiten waar anderen aan mee kunnen doen of verzetten werk waar anderen van kunnen genieten. Enkele voorbeelden: vrijwilligers maken het mogelijk dat mensen kunnen sporten; muziek maken; schilderen; de natuur in kunnen; leren; elkaar ontmoeten; sociale vaardigheden opdoen en wonen in een goed onderhouden omgeving. Onze gemeente kent een bloeiend verenigingsleven.

Mantelzorgers en zorgvrijwilligers ondersteunen een persoon bij zijn of haar dagelijkse leven. Zij ondersteunen iemand die op eigen kracht bepaalde dingen niet meer kan. Met ondersteuning kan diegene dus meer participeren aan de maatschappij. In sommige gevallen is participatie niet meer mogelijk, bijvoorbeeld door de zwaarte van de ziekte. In dat geval beantwoordt mantelzorg aan de vraag naar een goede en betrokken verzorging van de zieke, zoals onze samenleving dat voorstaat.

Ambities: Een actieve en ondersteunende gemeente

Meer vrijwillige inzet!

Hoe meer vrijwillige inzet er is, hoe meer de gemeente Lochem haar ambitie om een gemeente met actieve burgers te zijn waarmaakt. De rol van de gemeente is om te zorgen voor goede randvoorwaarden en te faciliteren. Nadrukkelijk is het niet de bedoeling om de druk op vrijwilligers en mantelzorgers te verhogen, als dit niet kan. Wel willen we de onbenutte mogelijkheden zoeken. Waar mensen zijn die een initiatief nemen of waar mensen zijn die zich (meer) vrijwillig willen inzetten, daar willen we gebruik van maken.

We willen mantelzorgers en vrijwilligers ondersteunen bij hun vrijwillige inzet

Mantelzorgers en vrijwilligers kunnen problemen ondervinden bij hun inzet. Een vrijwilliger loopt schade aan zijn auto op tijdens vrijwilligerswerk. Of een mantelzorger raakt overbelast omdat de zorgvraag van zijn naaste toeneemt. Op deze momenten wil de gemeente Lochem hen ondersteunen. Waar mogelijk willen we helpen voorkomen dat er problemen ontstaan.

Voorstel 1: instemmen met de ambities voor vrijwilligerswerk en mantelzorg:

- 1) Meer vrijwillige inzet
- 2) We willen mantelzorgers en vrijwilligers ondersteunen bij hun vrijwillige inzet

3.2 Definities

3.2.1 Vrijwilliger

Er zijn twee redenen om een definitie op te nemen in dit beleidsplan. Ten eerste is het bij communicatie over vrijwilligers handig om termen op dezelfde manier te hanteren. Ten tweede willen we met een definitie aangeven op wie we het ondersteuningsaanbod richten. We kiezen voor de definitie die gehanteerd wordt door Movisie, kenniscentrum voor maatschappelijke ontwikkeling:

Vrijwilligerswerk is werk dat in enig georganiseerd verband, onverplicht en onbetaald wordt verricht ten behoeve van anderen of de samenleving

Deze definitie roept vragen op. Wat is precies "enig georganiseerd verband"? En wat betekent "ten behoeve van de samenleving"? Toch houden we deze definitie aan, omdat hij erg breed is. We willen

zoveel mogelijk mensen gebruik laten maken van ondersteuning. We willen niet dat mensen op basis van een definitie geen toegang kunnen krijgen tot het ondersteuningsaanbod. Dit is één van de uitgangspunten, nader beschreven in 3.3.

3.2.2 Mantelzorger

Voor mantelzorgers wordt door de Nationale Raad van de Volksgezondheid de volgende definitie gehanteerd:

Mantelzorg is zorg die niet in het kader van een hulpverlenend beroep wordt gegeven aan een hulpbehoevende door één of meerdere leden van diens directe omgeving, waarbij de zorgverlening direct voortvloeit uit de sociale relatie.
Een mantelzorger kiest er niet voor om te gaan zorgen: het overkomt je, omdat je een emotionele band hebt met degene die zorg nodig heeft. Mantelzorgers zorgen soms 24 uur per dag, kunnen de zorg niet zomaar beëindigen en verrichten soms verpleegkundige handelingen.

Het cruciale verschil met vrijwilligerswerk is dat iemand niet kiest om mantelzorger te worden. Het overkomt je. Als een familielid, partner, buurvrouw of vriend ziek wordt, rol je in het mantelwerk. Voor vrijwilligerswerk kies je. De hoeveelheid inzet die je pleegt is bij vrijwilligerswerk vrij verkiesbaar, terwijl een mantelzorger vaak zoveel zorg verleent als door de beperking van de cliënt nodig is. Het is normaal dat (gezonde) mensen die een emotionele band met elkaar hebben, in een bepaalde mate voor elkaar zorgen. Mantelzorg kenmerkt zich door het feit dat meer zorg verleend wordt dan gebruikelijk op basis van de (normale) sociale relatie verwacht kan worden.

We hebben bewust een definitie gekozen die de hoeveelheid zorg niet specificceert, bijvoorbeeld in een minimaal aantal uren per week of minimale periode. Net als bij vrijwilligerswerk vinden we het belangrijk het ondersteuningsaanbod toegankelijk te maken voor iedereen met de zorg voor een naaste, die daar behoefte aan heeft. Elke persoon die zich meldt met een ondersteuningsbehoefte is welkom, aangezien we weten dat er veel mensen zijn die (intensieve) zorg verlenen, maar geen weet hebben van ondersteuningsmogelijkheden of hier niet om vragen.

Van belang is te kijken naar de grenzen tussen gebruikelijke zorg, mantelzorg en professionele zorg. Gebruikelijke zorg is verplicht om te geven door inwonende gezinsleden. Mantelzorg is niet verplicht, het is vrijwillig. Officieel is bepaald dat mantelzorg niet ten koste mag gaan van participatie aan de samenleving. Professionele zorg wordt vanuit de AWBZ verleend op basis van een indicatie. Bij de indicatiestelling wordt meegenomen wat aan gebruikelijke zorg en aan mantelzorg verleend wordt. Daarna kan bepaald worden wat er door een beroepskracht gedaan moet worden. Voor iedere situatie is dit verschillend omdat elke mantelzorger een andere draagkracht heeft. Elke soort zorg heeft zijn voor- en nadelen. Voor de meeste situaties geldt dat zorgvuldig afgestemde combinatie voor alle partijen het beste werkt. Mantelzorg is dus niet verplicht, maar de bereidheid om mantelzorg te verlenen is erg groot. Met zorgvuldige ondersteuning kan een mantelzorger langdurig op een goede manier zorg blijven verlenen.

3.3 Uitgangspunten

- Vrijwillige inzet komt uit mensen zelf. De gemeente faciliteert hier bij.
- Vrijwillige inzet wordt gestimuleerd door mensen eerst hun eigen kracht en hun eigen sociale netwerk aan te laten spreken, zowel als ze in de knel komen als wanneer ze een initiatief willen uitvoeren. Als het nodig is, begeleiden we mensen bij het inzetten van hun eigen kracht. Dit vraagt maatwerk en creativiteit.
- Wanneer mensen het op eigen kracht niet redden, zijn er verschillende organisaties en instellingen die een taak hebben bij het ondersteunen van deze mensen. De gemeente heeft een regievoerende, aanjagende taak bij het organiseren van de ondersteuning. De gemeente organiseert de ondersteuning niet zelf, maar is opdrachtgever van zowel het vrijwilligerssteunpunt als het mantelzorgsteunpunt. Zij zijn de spil; ze zijn aanspreekpunt voor mensen en/of organisaties met een vraag en coördinator van een netwerk van organisaties die antwoorden op die vraag hebben.
- De eisen voor een goed ondersteuningsaanbod zijn:
 - o Ondersteunt en begeleidt de inzet van de eigen kracht en het eigen netwerk
 - o Neemt over wanneer eigen kracht en eigen netwerk maximaal ingezet is en onvoldoende blijkt (doorverwijzing naar de hulp die echt nodig is)

- Is doeltreffend en tegelijkertijd niet te veel van het goede
- Is opgesteld in samenspraak met maatschappelijk middenveld
- Wordt gebruikt naar tevredenheid
- We richten ons op kwetsbare groepen en op initiatiefrijke burgers conform de ambities “Lochem actief” en “Lochem ondersteunt”.
- Als er meer vrijwillige inzet is, kan de gemeente mensen loslaten, zonder ze te laten vallen. (Anders kijken, anders doen).
- Als meer mantelzorgers hun inzet op goede wijze lang volhouden, wordt er minder dure professionele zorg gevraagd.

Voorstel 2: instemmen met uitgangspunten voor beleidsplan vrijwilligerswerk en mantelzorg:

- 1) vrijwillige inzet komt uit mensen zelf; de gemeente wil faciliteren
- 2) mensen benutten hun eigen kracht eerst
- 3) ondersteunen is nodig wanneer de eigen kracht van mensen ontoereikend is
- 4) het ondersteuningsaanbod dat door steunpunten aangeboden wordt, moet aan eisen voldoen
- 5) we richten ons op kwetsbare groepen en op initiatiefrijke burgers
- 6) als er meer vrijwillige inzet is, kan de gemeente mensen loslaten zonder ze te laten vallen
- 7) als meer mantelzorgers hun inzet op goede wijze lang volhouden, wordt er minder dure zorg gevraagd

3.4 Rollen en verantwoordelijkheden

Primair ligt de verantwoordelijkheid voor welzijn en participatie van mensen niet bij de overheid of bij professionals maar bij mensen en bij hun sociale omgeving. Uiteraard is er wel een rol voor de gemeente. Hieronder beschrijven we hoe we die rol zien. Naast de rol van de gemeente beschrijven we welke rol we voor andere organisaties zien.

Gemeente:

- is verantwoordelijk voor het ondersteunen van vrijwilligers en mantelzorgers
- is verantwoordelijk voor het ondersteunen van de makelaarsfunctie voor Maatschappelijke stages
- de gemeente neemt de volgende rollen aan:
 - opdrachtgever en subsidiegever aan steunpunten vrijwilligers en mantelzorg
 - opdrachtgever en financierder makelaar Maatschappelijke stage
 - regievoerder op ondersteuningsaanbod aan vrijwilligers en mantelzorgers waarbij de steunpunten spilfunctie hebben

Lokale infrastructuur bestaande uit de volgende onderdelen:

Steunpunten:

- Frontoffice voor organisaties en individuele mantelzorgers of vrijwilligers
- Coördinator voor de backoffice

Makelaar maatschappelijke stage:

- Verantwoordelijk voor zoeken van en ondersteuning bieden aan stageaanbiedende organisaties
- Verbindt vraag en aanbod

Maatschappelijk middenveld

Professionele organisaties:

- Onderdeel van de backoffice
- Gebruiker van de diensten van de steunpunten

Vrijwilligersorganisaties:

- Onderdeel van de backoffice
- Gebruiker van de diensten van de steunpunten

Sportraad

- Onderdeel van de backoffice
- Gebruiker van de diensten van de steunpunten

Het Plein

- Onderdeel van de backoffice
- Gebruiker van de diensten van de steunpunten

Steunpunten nemen een centrale rol in in dit geheel. Zij krijgen als opdracht mee om de basisfuncties uit te voeren:

Vrijwilligerssteunpunt:

- Vertalen van maatschappelijke ontwikkelingen
- Verbinden en vermakelen
- Versterken
- Verbreiden
- Verankeren

Mantelzorgsteunpunt:

- Informatie
- Advies en begeleiding
- Emotionele steun
- Educatie
- Praktische hulp
- Respijtzorg
- Financiële tegemoetkoming
- Materiële hulp

De organisaties in het veld, zowel de professionele organisaties als de vrijwilligersorganisaties, zijn zowel gebruiker van als leverancier voor het steunpunt. Soms zullen ze een antwoord op een vraag hebben, soms zullen ze een vraag hebben waarvoor ze oplossing zoeken. In het uitvoeringsplan wordt nader ingegaan op de taken die de steunpunten uitvoeren om de basisfuncties vorm te geven.

Voorstel 3: instemmen met de rol van de gemeente in de ondersteuning van vrijwilligers en mantelzorgers:

- 1) opdrachtgever en subsidiegever aan steunpunten vrijwilligers en mantelzorg
- 2) opdrachtgever en financierder makelaar Maatschappelijke stage
- 3) regievoerder op ondersteuningsaanbod aan vrijwilligers en mantelzorgers waarbij de steunpunten spilfunctie hebben

Hoofdstuk 4 Actuele ontwikkelingen

Het belang voor een goed ondersteuningsaanbod voor vrijwilligers en mantelzorgers wordt ingegeven door een aantal ontwikkelingen. Hieronder geven we een overzicht van de belangrijkste ontwikkelingen. Deze zijn ontleend aan de aanzet voor de ontwikkeling van de Visie Lochem 2030. Per trend schetsen we kort welk effect dit op vrijwilligerswerk en mantelzorg heeft.

Vergrijzing en ontgroening: De vergrijzing van de bevolking is bij uitstek een landelijke trend die waarschijnlijk in grote mate voor Lochem zal gaan gelden. Dit biedt kansen en bedreigingen. Op korte termijn, binnen 5 à 10 jaar, zal een golf fitte ouderen beschikbaar komen als vrijwilliger. Maar zodra zij te maken krijgen met beperkingen, valt hun aandeel in vrijwilligerswerk weg. Het kan zelfs zijn dat ze door die beperkingen een vraag naar zorg en ondersteuning krijgen, zodat ze naadloos van de rol van vrijwilliger cq. mantelzorger overstappen in de rol van zorgontvanger.

Aantal 75+	Lochem	Landelijk
2010	10,1%	6,9%
2030	16,7%	11,5%

Bron: www.horizonline.nl

Ook ontgroening is een thema. In Lochem trekken jongeren vaak voor hun opleiding weg uit Lochem. Uit gegevens ten aanzien van de woningmarkt weten we dat deze jongeren vaak wel terug willen keren in Lochem, maar geen starters(koop-)woning of huurwoning kunnen krijgen.

Digitalisering: De digitalisering van de samenleving heeft een grote invloed, zij het zeer onvoorspelbaar. De sociale verbanden in buurt, stad en op het platteland veranderen door de komst van virtuele sociale netwerken. Het effect op mantelzorg en vrijwilligerswerk is indirect en diffuus. Als de sociale verbanden in een buurt minder worden, kan dit betekenen dat er minder vrijwillige inzet geleverd wordt. Maar het kan ook zijn dat mensen via internet vrijwilligerswerk doen. Nu al zijn er voorbeelden van virtueel vrijwilligerswerk, zoals op www.sparked.com en www.onlinevolunteering.org. Daarnaast zijn er kansen op het gebied van domotica, digitale ondersteuningsmogelijkheden thuis voor ouderen en mensen met een beperking.

Verminderde groei in het aantal huishoudens: Veel kernen hebben te maken met een verminderend aantal inwoners. Er worden minder kinderen geboren dan voorheen. Daarentegen ontstaan er steeds meer huishoudens door het groeiende aantal alleenstaanden en het langer thuis wonen van ouderen. Ook de situatie dat één partner thuis blijft wonen terwijl de andere partner opgenomen wordt in een verzorgingshuis komt vaker voor. Met minder mensen in een kern is het moeilijker om de verenigingen en sociale verbinding op volle sterkte te onderhouden. Nu al hoort men vaak dat het “steeds dezelfde mensen zijn die de handen uit de mouwen steken”. Doordat de winkels in een kern minder afzetmarkt hebben, krijgen zij het moeilijker en verdwijnen soms. Hierdoor wordt er een nog groter beroep gedaan op de inzet van mensen. Een voorbeeld: een 80-jarige mevrouw in een klein dorpje deed altijd zelf haar boodschappen bij de plaatselijke supermarkt. Nu die verdwijnt, is ze aangewezen op het dorp verder op. Omdat ze geen auto meer rijdt, is ze afhankelijk van welwillende burens of de boodschappenservice van de supermarkt of ouderenstichting.

Sociale relaties veranderen: Door de sterk toegenomen communicatiemiddelen en media is men voor sociale contacten niet langer aangewezen op de familie-, woon- en werkomgeving. Deze en andere ontwikkelingen leiden tot een grotere individualisering. Mensen voelen zich vrijer om uiting te geven aan hun eigen identiteit en voelen zich minder verplicht gehoor te geven aan de sociale regels van vroeger. Zelfs het zo kenmerkende ‘noaberschap’ van een plattelandsgemeente zoals Lochem is, heeft niet meer de vorm van weleer. Voor vrijwilligerswerk betekent dit niet direct dat er minder vrijwilligers zijn. De cijfers van het CBS tonen aan dat het aantal vrijwilligers aantal jaren een lichte dip kende maar dat sindsdien een behoorlijk stabiel en hoog percentage van de bevolking vrijwilligerswerk doet. Wel klinken er veranderingen door. Het is nu sociaal meer geaccepteerd dat je als vrijwilliger zelf ook ‘iets haalt’ uit je inzet: een goed gevoel; cv-building; zelfontplooiing. Dit heeft consequenties voor de manier waarop je potentiële nieuwe vrijwilligers moet aanspreken. Tegelijkertijd zijn leden van verenigingen steeds meer consument en minder bereidwillig om zelf een bijdrage te leveren aan de vereniging. Dit is eerder beschreven in de nota integraal jeugdbeleid.

Veranderende economie: De afgelopen decennia is er sprake van een grotere arbeidsparticipatie. Dit heeft gevolgen voor de vrije tijd van mensen. Daarnaast wordt voorspeld dat er in Lochem minder grote bedrijven zullen zijn. Een toename van kleine bedrijvigheid, zoals ZZP'er met een bedrijfsruimte aan huis, zal gaan komen. Door het nieuwe werken ontstaat meer flexibiliteit voor werknemers. De wijk zal daardoor weer meer levendig worden. ZZP'ers en thuiswerkers zullen ook overdag wellicht kleine boodschappen doen, eens bij elkaar aangaan etcetera. Dit kan een impuls geven aan de sociale cohesie in een wijk. Wellicht ontstaan er nieuwe initiatieven in de wijk. Een andere ontwikkeling is de professionalisering.

Sinds enkele decennia is de trend gaande dat organisaties steeds professioneler (moeten) werken. Van bedrijven met een keurmerk mag verwacht worden dat ze hun organisatie goed op orde hebben. Er zijn signalen dat dit ook zijn doorwerking heeft in vrijwilligersorganisaties. Vrijwilligers vinden het vanzelfsprekend dat allerlei zaken zoals onkostenvergoeding, facilitering en organisatie goed geregeld worden door een coördinator/organisator of door het bestuur.

Meer diversiteit: De bevolking wordt qua identiteit steeds meer divers. Men wil bij het aangaan van verbindingen uitgaan van de 'eigenheid'. Gelijkzeitig neemt de betrokkenheid bij openbaar bestuur en de gemeentezaken af. Een andere trend die hier iets verder van af staat, is de tweedeling. Door allerlei oorzaken lijkt een tweedeling te ontstaan tussen mensen die zelfstandig kunnen deelnemen aan de samenleving en mensen die keer op keer buiten de boot vallen. Deze laatste groep heeft feitelijk doorlopend of keer op keer ondersteuning en begeleiding nodig bij het deelnemen aan de samenleving. We weten uit onderzoek voor het minimabeleid dat ongeveer 4% van onze Lochemse inwoners niet mee kan doen vanwege financiële redenen. Vrijwilligerswerk kan juist een kans zijn om op een laagdrempelige manier mee te doen. Dit is het uitgangspunt van het project Rechtop!. We weten dat mensen uit een lagere inkomensklasse vaak meer aangewezen zijn om mantelzorg, omdat ze weinig middelen hebben om de zorg uit te besteden. Deze doelgroep verdient extra aandacht als het gaat om het voorkomen van overbelasting.

Duurzaamheid: Wereldwijd wordt duurzaamheid een steeds belangrijker thema. In Lochem hebben we hoge ambities: in 2030 zijn we als gemeente klimaatneutraal. Er zijn nu al veel initiatieven en campagnes. De betrokkenheid van burgers is onmisbaar en wordt gestimuleerd. Eén van de noties is dat burgers in kleine groepjes, of per wijk, actief moeten worden. Van onderop dus, maar wel in groepsverband om elkaar te inspireren en stimuleren. Wanneer deze ontwikkelingen doorgang vinden, dan ontstaan er nieuwe netwerken van burgers. Een goed voorbeeld is Lochem Energie. De aanleiding is dan het thema duurzaamheid. Maar de uitwerking kan zijn dat men zich meer verbonden voelt met elkaar. Daardoor pakken ze misschien later een keer een ander initiatief op. Of misschien geven ze in de privésfeer wel meer hulp aan elkaar, omdat ze elkaar beter hebben leren kennen.

Hoofdstuk 5 Hoe ziet vrijwilligerswerk en mantelzorg in Lochem eruit?

De gemeente Lochem wil op een efficiënte en effectieve manier vrijwilligers en mantelzorgers ondersteunen. In de uitgangspunten hebben we gesteld dat een aanpak alleen voldoende effect kan sorteren, wanneer er rekening gehouden wordt met de lokale situatie. Dus, ondanks dat in de actuele ontwikkelingen al veel landelijke trends benoemd zijn die invloed hebben op vrijwilligerswerk en mantelzorg, hebben we een lokaal, zij het beknopt, onderzoek uit laten voeren door BMC, advies en management. Met deze twee pijlers in handen kunnen we goed de doelstellingen kiezen voor Lochem.

5.1 Onderzoekopzet en uitvoering

Het doel van het onderzoek was tweeledig: het inventariseren van de huidige stand van zaken en het in zicht krijgen van de ondersteuningsbehoefte onder organisaties, vrijwilligers en mantelzorgers. Daartoe is breed een enquête rondgestuurd naar organisaties, stichtingen en verenigingen die met vrijwilligers en/of mantelzorgers te maken hebben. Daarnaast is een serie gesprekken gevoerd met een selectie van deze organisaties. Met deze input is een rapportage opgesteld die zowel cijfermatig onderbouwd kon worden, als een verdieping op de cijfers kon geven door de mondelinge toelichtingen in de gesprekken. Voor verdere informatie verwijzen we u naar de volledige rapportage die als bijlage toegevoegd is. Hieronder beschrijven we voor vrijwilligers en mantelzorgers beknopt de uitkomsten van het onderzoek.

5.2 Vrijwilligers

5.2.1 Stand van zaken en behoeftepeiling

Het gaat goed met het vrijwilligerswerk in Lochem! Er zijn relatief veel mensen actief en het bloeiende verenigingsleven weerspiegelt dat. Een ruwe schatting op basis van de antwoorden op de enquête is dat er wekelijks minstens 44.000 uren vrijwilligerswerk gedaan wordt in Lochem. Ongeveer 11.000 vrijwilligers zijn actief.

De organisaties zijn tevreden over de manier van functioneren. Hun ondersteuningsbehoefte is gericht op een drietal zaken: ondersteuning bij het op peil houden van het vrijwilligerstal en specifiek op het behouden en werven van bestuursleden; het vernieuwen van de activiteiten en het hebben van een belangenbehartiger cq. makelaar in de contacten met de gemeente.

Opvallend is dat er nog geen dip gerapporteerd wordt in de aantallen vrijwilligers. Toch geven organisaties aan zich hier in de nabije toekomst zorgen over te maken.

Organisaties zijn weinig gericht op vernieuwing en samenwerking. Positief is dat ze zich hier wel bewust van zijn. Immers, ze geven aan hier graag ondersteuning bij te willen. Dat vernieuwend aanbod ook nieuwe vrijwilligers kan aantrekken, lijkt niet te worden opgemerkt door organisaties uit de inventarisatie. Ze hebben wel interesse in de maatschappelijke stage, maar hebben nog geen duidelijk beeld hoe ze dit kunnen inpassen in hun organisatie.

Het steunpunt vrijwilligerswerk als ondersteunende partij is bij het merendeel van de organisaties die de enquête ingevuld hebben nog niet in beeld.

De lokale infrastructuur, van steunpunten en professionele en vrijwillige organisaties, is al heel sterk verankerd in de Lochemse samenleving. Zo zijn er op 'werkersniveau' gemeentebrede overleggen, waardoor vraag en aanbod goed aan elkaar gekoppeld kunnen worden. Mede daarom gaat het goed met het vrijwilligerswerk. Er is een groot en sterk netwerk. Het netwerk kan nog meer benut worden om het bereik van vrijwilligers en mantelzorgers te vergroten en de ondersteuning aan hen te optimaliseren.

5.2.2 Aanvullende bronnen van informatie over de Lochemse situatie

De GGD Gelre-IJssel heeft in 2010 een Regionale Volksgezondheid Toekomst Verkenning uitgebracht. Hierin staat te lezen dat het percentage van de bevolking in Lochem dat vrijwilligerswerk doet, hoog is ten opzichte van andere gemeenten uit de Achterhoek en Stedendriehoek. De GGD meet een percentage van 44%. Ter vergelijking, in Zutphen is dat 30%. Het merendeel van de jongeren in de regio Gelre-IJssel doet geen vrijwilligerswerk, maar liefst 88%. Ongeveer 10% doet op 1 tot 4 dagen per week vrijwilligerswerk, en ongeveer 2% zet zich op 5 dagen van de week vrijwillig in. De meeste jongeren zijn lid van een vereniging, meestal een sportvereniging. Dit zou een poort tot het stimuleren

van vrijwillige inzet onder jongeren kunnen zijn. De Lochemse sportraad signaleert dat jongeren nu al vaak hun maatschappelijke stage uit willen voeren bij de vereniging waarvan ze zelf lid zijn.

5.3 Mantelzorg

5.3.1 Stand van zaken en behoeftepeiling

Ten opzichte van organisaties die met vrijwilligers werken, hebben er weinig organisaties waarvan wij inschatten dat die met of op het gebied van mantelzorg werken de enquête teruggestuurd. Dit kan meerdere oorzaken hebben. Schijnbaar hebben organisaties mantelzorgers niet als hun primaire focus gezien of herkenden zich niet voldoende in de enquête. Uit de gesprekken bleek inderdaad dat de velen onbekend zijn met de term mantelzorger of er zelfs een weerstand tegen voelen. Individuele mantelzorgers zeggen: Het is vanzelfsprekend dat je dit voor je partner doet. (Vrijwilligers-)organisaties die zeer waarschijnlijk in aanraking komen met mantelzorgers, zien de cliënt als hun 'klant' en zijn zich schijnbaar niet bewust van de mantelzorger die daar waarschijnlijk naast staat. Het is bekend dat zorgorganisaties, zoals intra- en extramurale instellingen, zich wél zeer bewust zijn van mantelzorgers en daar nu ook al actief beleid op maken. Zij zijn voor deze enquête helaas niet benaderd. Zij worden bij de ontwikkeling van het uitvoeringsplan wel betrokken.

Op basis van landelijke gegevens kan een schatting gemaakt worden van het aantal mantelzorgers in de gemeente Lochem. Ongeveer 19% van de volwassenen is mantelzorger, dat komt neer op 2.100 volwassenen in Lochem. Van deze groep voelt ongeveer 11% zich zwaar- of overbelast. Dat zijn ongeveer 231 mensen.

De verdergaande vergrijzing die voor Lochem voorspeld wordt, kan voordelen hebben, wanneer fitte ouderen beschikbaar komen voor vrijwilligerswerk en mantelzorg. Maar zodra zij te maken krijgen met beperkingen, valt hun inzet weg en zal de vraag naar zorg en ondersteuning toenemen. Van de groep van 80-plussers heeft maar liefst 100% behoefte aan mantelzorg. Een steeds groter deel hiervan woont nog zelfstandig, alleen of met de partner. De sandwichgeneratie, vooral vrouwen tussen 45-54 jaar, verdient ook aandacht. Zij hebben het zwaar doordat ze zowel de zorg voor kinderen als voor ouders hebben.

Hoofdstuk 6 Doelstellingen

Voor vrijwilligers en mantelzorgers stellen we afzonderlijk doelstellingen op. We kiezen een beperkt aantal doelstellingen per onderdeel, zodat de focus goed gehouden kan worden. De doelstellingen vloeien voort uit de visie, ambities, uitgangspunten en rol van de gemeente Lochem.

6.1 Vrijwilligers

Doelstelling 1: Versterken van het Lochemse 'sociaal kapitaal'

- a. Waarderen
 - i. Gemeente geeft het goede voorbeeld
 - ii. Jaarlijkse vrijwilligersprijs uitreiken
 - iii. Promoten van vrijwilligerswerk
- b. Ondersteunen en faciliteren, van vrijwilligers en verenigingen
 - i. Subsidie verlenen aan verenigingen en organisaties
 - ii. Financieren van makelaar Maatschappelijke stage
 - iii. Financieren van vrijwilligerssteunpunt
 - Verbeteren aansturing van het vrijwilligerssteunpunt: vanuit beleid worden prestatieafspraken gemaakt, evaluatie en monitoring zijn ingebed
 - iv. Collectieve vrijwilligersverzekering
- c. Werven van nieuwe vrijwilligers
 - i. Aandacht voor het ontplooiën van activiteiten die aantrekkelijk zijn voor nieuwe vrijwilligers
 - Actief opzoeken van verschillende doelgroepen
 - a. Jongeren
 - b. Ouderen
 - c. Mensen met een uitkering of grote afstand tot de arbeidsmarkt
 - d. Allochtonen
 - Aandacht voor werven van kadervrijwilligers en/of vrijwillige bestuurders

Doelstelling 2: Verbeteren van rendement van huidige lokale infrastructuur

- a. Netwerk uitbreiden en versterken
 - a. Vrijwilligerssteunpunt onderhoudt contacten met meer verenigingen en organisaties
 - b. Meer contacten tussen organisaties onderling
- b. Organiseren backoffice voor de steunpunten zodat voor elke vraag een oplossing gevonden kan worden via de backoffice
 - a. Betrekken netwerk bij backoffice
 - b. Afstemming verbeteren rond vrijwilligersactiviteiten
 - i. Agenda wordt gevuld vanuit het veld, organisaties, steunpunt, college, ambtenaren

6.2 Mantelzorgers

Doelstelling 1: Versterken van de Lochemse mantelzorgers

- a. Waarderen
 - i. Dag van de mantelzorger, mantelzorgbloemetje
- b. Ondersteunen
 - i. Gebruikmaken van de aanwezige infrastructuur om ondersteuning op elkaar af te stemmen
 - ii. Gebruikmaken van de aanwezige infrastructuur om meer mantelzorgers in beeld te krijgen bekend te maken met het ondersteuningsaanbod
 - iii. Nieuwe initiatieven ontplooiën om in te spelen op de behoefte van mantelzorgers (meer praktische ondersteuning, differentiatie naar doelgroepen)

Doelstelling 2: Voorkomen overbelasting mantelzorgers

- a. Ondersteunen
 - i. Actief opzoeken van specifieke doelgroepen
 - Mensen met zorg voor kinderen en ouders, de sandwichgeneratie
 - Allochtone vrouwen
 - Werkende mantelzorgers

Doelstelling 3: Vergroten bewustwording van mantelzorg en mantelzorgers

- a. Communicatieplan opstellen om regelmatig aandacht te besteden aan mantelzorg

Het uitvoeringsplan moet handen en voeten geven aan de acties die we willen ondernemen, om deze doelstellingen te bereiken.

Voorstel 4: instemmen met de doelstellingen en subdoelstellingen:

Vrijwilligers

- 1) Versterken van het Lochemse 'sociaal kapitaal'
 - a. Waarderen
 - b. Ondersteunen en faciliteren, van vrijwilligers en verenigingen
 - c. Werven van nieuwe vrijwilligers
- 2) Verbeteren van rendement van huidige lokale infrastructuur
 - a. Netwerk uitbreiden en versterken
 - b. Organiseren backoffice voor de steunpunten zodat voor elke vraag een oplossing gevonden kan worden via de backoffice

Mantelzorgers:

- 1) Versterken van de Lochemse mantelzorgers
 - a. Waarderen
 - b. Ondersteunen
- 2) Voorkomen overbelasting mantelzorgers
 - a. Ondersteunen
- 3) Vergroten bewustwording van mantelzorg en mantelzorgers
 - a. Communicatieplan opstellen om regelmatig aandacht te besteden aan mantelzorg

Hoofdstuk 7 Financiën

In dit hoofdstuk geven we aan welke middelen er structureel en incidenteel beschikbaar zijn voor een ondersteuningsaanbod voor vrijwilligers en mantelzorgers.

7.1 Vrijwilligerswerk

Wat mag het kosten?	2012	2013	2014	2015
Vrijwilligerswerk				
-vrijwilligers uitbestede werkzaamheden	16.499	16.499	16.499	16.499
-vrijwilligers subsidies	14.146	14.146	14.146	14.146
-vrijwilligers incidenteel	6.972	6.972	6.972	6.972
-nieuw beleid	10.000	10.000	10.000	10.000
Mantelzorgers	78.714	78.714	78.714	78.714
Totaal huidig budget meerjarenbegroting 2009-2012	126.331	126.331	126.331	126.331

Dekking:

al in de begroting geautoriseerde budgetten

Vrijwilligerswerk				
-vrijwilligers uitbestede werkzaamheden	- 16.499	- 16.499	- 16.499	- 16.499
-vrijwilligers subsidies	- 14.146	- 14.146	- 14.146	- 14.146
-vrijwilligers incidenteel	- 6.972	- 6.972	- 6.972	- 6.972
-nieuw beleid	- 10.000	- 10.000	- 10.000	- 10.000
Mantelzorgers	- 78.714	- 78.714	- 78.714	- 78.714
Saldo na aanwending dekkingsmiddelen	0	0	0	0

In de meerjarenbegroting 2010-2013 is als nieuw beleid een bedrag opgenomen van € 10.000 (structureel) voor ondersteuning van vrijwilligerswerk en mantelzorg. Dit bedrag willen we gebruiken voor de uitvoering van dit beleidsplan.

Voorstel 5: instemmen met het beschikbaar stellen van € 10.000 dat in de meerjarenbegroting 2010-2013 reeds geraamd is als nieuw beleid voor ondersteuning van vrijwilligerswerk en mantelzorg

Om 'Anders kijken, anders doen' te implementeren is het belangrijk een nieuwe impuls aan de ondersteuning van vrijwilligerswerk en mantelzorg te geven. We willen taken loslaten omdat we zien dat we onze rol als overheid anders moeten invullen. Om mensen niet te laten vallen, maar wel los te laten, is het belangrijk dat er anderen zijn die deze verantwoordelijkheden op zich nemen. In de Visie Lochem 2030 is benoemd dat we onder andere burgers willen voorbereiden en uitnodigen om meer verantwoordelijkheden te dragen. Bij uitstek komt dit tot uiting in vrijwillige inzet. Om deze doelstelling uit de Visie Lochem 2030 te behalen, wordt bij de kadernota 2012 voorgesteld om € 15.000 als nieuw beleid voor het stimuleren van vrijwillige inzet structureel vrij te maken.

Hoofdstuk 5

Conclusies en aanbevelingen

5.1 Conclusies vrijwilligerswerk

Veel organisaties zijn tevreden over de manier waarop zij functioneren. Zij kunnen bogen op een lange staat van dienst, een breed pakket aan activiteiten en een goede bedrijfsvoering. De ondersteuningsvraag van organisaties die met vrijwilligers werken richt zich vooral op:

- ondersteuning bij het werven en behoud van vrijwilligers, leden en bestuursleden;
- vernieuwing van het activiteitenaanbod;
- belangenbehartiging of makelaar tussen organisaties en gemeente om snel de weg te kunnen vinden in regels (genoemd werden verzekeringen, vergunningen, regelgeving rondom evenementen) en het op de kaart zetten van organisaties (bijvoorbeeld de sportmakelaar die de activiteiten van sportclubs breed onder de aandacht kan brengen).

Organisaties zijn weinig gericht op vernieuwing en samenwerking. Zo wordt bijvoorbeeld de link tussen vernieuwend aanbod en de aantrekkingskracht op vrijwilligers en leden niet expliciet gelegd door organisaties. Maatschappelijke stage wordt wel als aandachtspunt genoemd, maar organisaties hebben nog geen duidelijk beeld hoe ze maatschappelijke stage kunnen inzetten bij de verdere ontwikkeling van hun organisatie. Het steunpunt vrijwilligerswerk (nog) niet in beeld bij organisaties als ondersteunende organisatie. In de inventarisatie zijn relatief weinig organisaties vertegenwoordigd die hun werk richten op zorg en ondersteuning van mensen met een chronische ziekte of beperking.

5.2 Aanbevelingen vrijwilligerswerk

Organisaties die met vrijwilligers werken, hebben hun zaken goed op orde. Hierbij valt te denken aan het organiseren en uitvoeren van activiteiten, het financieel beheer en de administratie. Ook het werven en behoud van vrijwilligers gaat de meeste organisaties goed af. Aanbeveling is om dit niveau in stand te houden, waar nodig met lichte vormen van ondersteuning. Ondersteuning en ontwikkeling zouden vooral gericht moeten zijn op extra beweging en vernieuwing bij organisaties. Ten opzichte van een goed functionerend basisniveau zouden we dit de 'plusfunctie' kunnen noemen. Organisaties kunnen met extra faciliteiten uitgedaagd worden om met nieuwe dingen te komen die inspelen op de veranderingen in de omgeving en die bijdragen aan het oplossen van actuele maatschappelijke vraagstukken. De faciliteiten kunnen verschillende vormen aannemen. Daarbij valt te denken aan: kennis(uitwisseling), ondersteuning bij het opzetten van nieuwe activiteiten of het bereiken van nieuwe doelgroepen, pilot projecten en het uitwisselen van goede voorbeelden. Gezien de opgaven in de Wmo verdient het aanbeveling om organisaties die zich richten op de ondersteuning van mensen met een chronische ziekte of beperking nader in beeld te brengen. In de inventarisatie is hiervan nog geen volledig beeld ontstaan. Te denken valt bijvoorbeeld aan patiënten/cliëntenorganisaties, maatjesprojecten, bezoeken diensten en dergelijke. Daarnaast is het goed als ook het aanbod van professionele aanbieders (en hun vrijwilligers) gericht op mensen met een beperking nader in beeld wordt gebracht. Het is belangrijk om ook vrijwillige inzet buiten de bestaande (vrijwilligers)organisaties te stimuleren. Dit kan bijvoorbeeld door kleinschalige initiatieven te honoreren. Dit kan los van de inzet door bestaande organisaties met kleine flexibele 'onder de radar' subsidies. Geef vrijwilligers (organisaties) een rol bij het oplossen van maatschappelijke vraagstukken. Wat hebben zij te bieden aan kwetsbare burgers (ouderen, kinderen, psychiatrische cliënten, mensen met een beperking, langdurig werklozen) en wat heeft gemeente/professionele aanbieders/steunpunt vrijwilligerswerk hierin te bieden? Hoe kunnen professionals gebruik maken van de inzet van vrijwilligers? En andersom: hoe kunnen vrijwilligers hun slagkracht en bereik vergroten door aan te haken bij activiteiten van professionele organisaties? Maak het organisaties zo gemakkelijk mogelijk. Zorg voor een lichte administratieve toets op subsidies om de vaart er in te houden. Procedures, regelgeving en vergunningen kunnen vrijwilligers veel werk kosten. De gemeente kan winst boeken door de communicatie met de organisaties hierover te verbeteren. Meer aandacht voor afstemming en het verhelderen van verwachtingen kan veel ruis weghalen. Vrijwilligers en hun organisaties waarderen het erg als in de dienstverlening vanuit de gemeente de menselijke maat voorop staat en niet de procedure of regelgeving.

5.3 Conclusies mantelzorg

Mantelzorgers leveren een groot deel van de zorg voor hun naasten en zijn van grote waarde voor de lokale samenleving. Mantelzorgers worden nog maar weinig bereikt door gemeente, steunpunt en overige organisaties.

In de enquête hebben maar weinig organisaties aangegeven dat ze mantelzorgers bereiken. Daaraan gekoppeld: slechts weinig organisaties kennen het steunpunt mantelzorg, maken gebruik van de dienstverlening en/of verwijzen mensen door naar het steunpunt.

5.4 Aanbevelingen mantelzorg

De gemeente zou de kennis en de netwerken van cliënten- en patiëntenorganisaties nog veel gericht kunnen inzetten. Deze organisaties weten waar en hoe ze mensen kunnen bereiken en kunnen via de patiënten/cliënten ook gemakkelijk in contact komen met de mantelzorgers.

Aanbeveling is om de dienstverlening van het Wmo-loket te verbreden. Opdracht zou moeten zijn om standaard ook de ondersteuningsvraag van de mantelzorger mee te nemen. Dit kan zowel bij de signalering als bij de vraagverheldering een rol spelen. Mantelzorgers hebben veel creatieve ideeën over de manier waarop zorg en ondersteuning ingezet kan worden. Hier kan het Wmo-loket actief op inspringen. Op basis van de vraag van mantelzorgers een betere afstemming tussen vraag en aanbod realiseren. Dit geldt bijvoorbeeld voor Wmo-voorzieningen. Bij de vraagverheldering (keukentafelgesprek) is het belangrijk dat nadrukkelijk ook het perspectief van de mantelzorger wordt meegenomen. Dat betekent dat voorzieningen ook vanuit de ondersteuningsvraag van mantelzorgers bekeken worden. Een oplossing voor de cliënt is namelijk niet automatisch ook een oplossing voor de mantelzorger. Het aantal mantelzorgers dat bereikt wordt, is nog beperkt. Door gerichte inzet van verschillende organisaties kan dit bereik vergroot worden. Denk daarbij aan:

- het benutten van de communicatiekanalen en netwerken van cliënten- en patiëntenorganisaties;
- slimme inzet van vrijwilligers. Bijvoorbeeld doordat professionals vrijwilligers trainen en coachen waardoor het bereik van de dienstverlening groter wordt.
- Wmo-loket neemt vragen naar positie mantelzorger standaard mee in vraagverheldering;
- inzet van organisaties mobiliseren die zich niet specifiek op mantelzorgers richten maar die wel diensten voor mantelzorgers (kunnen) aanbieden. Daarvoor is het om te beginnen nodig dat deze organisaties (bijvoorbeeld sportverenigingen, kerken, organisaties gericht op ontmoeting) de vraag en het belang van de mantelzorger 'op het netvlies' krijgen.